

לומר שאחד מהם ר"א הגדול ואחד ר"א בן שמוע. (חזו"א).
ב. החזו"א איש (קמו) כתב להסתפק האם למסקנא נפסלים בעיקום כל עוד לא נפשטו חזרה.
עוד דקדק מדברי הרמב"ם [וגם מצד הסברא] שלא פסלו אלא בעץ ארו ואזוב אבל שני
תולעת שנקלף כשר, שאין שייך להצריך בו שיהא כגדילתו, שהרי נעשה בידי אדם וכל
שיש בו משקל הנצרך כשר, ומה קילוף שייך בו.

דף טז

יט. א. האם כשר ליתן אפר למי הסוטה במקום עפר? ומה דינה של רקבובית ירק?
ב. הקדים עפר למים — מה דינו?

א. מסקנת הסוגיא שאפילו לדעת בית הלל שמצינו אפר שקרוי עפר (מעפר שרפת החטאת), אין ליתן
אפר למי הסוטה במקום עפר, משום שנאמר ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן — המצוי להיות
בו (מאירי).

אולם לענין רקבובית ירק (או של עץ. ע' מאירי) — אמר רב הונא בר אשי אמר רב: אין שם עפר,
מביא רקבובית ירק ומקדש (— נותנו במקום והמקום מקדשו וחזרו ונוטלו ונותנו למים).

ב. הקדים עפר למים — פסול (ומן העפר... יקח הכהן ונתן אל המים. ונאמר בפרשה את התורה הזאת
— לעכב). ורבי שמעון מכשיר. (עפר-עפר לגזרה שוה מפרה. וסובר ר"ש שבפרה אם נתן עפר תחילה
כשר. וחכמים חולקים ופוסלים, וכדלהלן. ולכאורה משמע מלשון הגמרא 'רצה מזה נותן רצה מזה
נותן' שר"ש מכשיר אף לכתחילה ליתן העפר תחילה).
הלכה כחכמים. (רמב"ם סוטה ד, יב).

כ. א. באלו מקומות הלכה עוקבת את המקרא?
ב. אלו דברים צריכים שיראו ויהיו ניכרים?

א. אמר רבי יוחנן משום רבי ישמעאל: בשלשה מקומות הלכה עוקבת מקרא;
התורה אמרה (בכיסוי הדם) בעפר והלכה בכל דבר.
התורה אמרה (באיסור הנזיר) תער והלכה בכל דבר.
[בירושלמי קדושין הגרסה מרצע במקום 'תער', והכוונה לרציעת עבד עברי. אבל בנויר אין זו עקירה
אלא תוספת חומרא. וכן נקט רש"י לעיקר].
התורה אמרה (בגט) ספר והלכה בכל דבר.

סובר רבי ישמעאל שהדרשות שדרשו לרבות כל דבר אינן אלא אסמכתא, אלא משום
הלכה למשה מסיני עוקרים את הכתוב ממשמעו.

לענין גילוח שני של מצורע, אעפ"י שמפורט בתורה יגלח את כל שעריו, את ראשו ואת
זקנו ואת גבת עיניו ולמעשה מגלח את כל גופו כדלעת, אין כאן עקיבת מקרא כי אינה
עקירת דבר המפורש אלא עקירת דרשת 'כלל ופרט וכלל' (רנב"י). ואינה עקירה אלא תוספת
חומרא (רב פפא). ולדברי רב אשי אין המצורע מגלח בגילוח שני את כל גופו לרבי ישמעאל,
אלא לרבי עקיבא שדורש התורה בריבויים ומיעוטים.

ב. תנו רבנן, שלשה צריך שיראו; עפר סוטה (ונתן אל המים), ואפר פרה (גזרה שוה מעפר סוטה), ורוק יבמה (לעיני הזקנים). משום רבי ישמעאל אמרו: אף דם צפור שנותן המצורע לתוך המים, צריך שיהא ניכר בהם.

כא. א. אלו שערות חייב המצורע לגלח?

ב. מהו שיעורם של המים החיים לטהרת המצורע?

ג. מי חטאת והאפר — מה מהם ניתן תחילה בכלי?

א. המצורע מגלח שערו פעמים;

בראשונה מגלח את כל שערותיו (וגלח את כל שעריו). וכן בשניה, מבואר במשנת נגעים שמגלח גופו כדלעת, מהלכה למשה מסיני [ואעפ"י שנאמר בתורה פרטים — את כל שעריו את ראשו ואת זקנו ואת גבת עיניו ואת כל שעריו יגלח — ההלכה עוקבת הדין]. ולדברי רב אשי אין זה אלא לרבי עקיבא הדורש רבויים ומיעוטים, הלכך ריבה כל שער הגדל על פני הגוף ומיעט שער שבתוך החוטם. אבל לרבי ישמעאל הדורש כללים ופרטים, אינו חייב לגלח בשנית אלא מקום כינוס שער ונראה — למעט שער המפוזר בכל הגוף ושער בית השחי שאינו נראה. (והלכה כרבי עקיבא, וכסתם משנה. רמב"ם; ל"ה).

א. אף בגילוח ראשון אין מגלח שער שבתוך החוטם. (רמב"ם טומאת צרעת יא,א).

ב. החזון-איש (קמו) כתב בשיטת הרמב"ם [ולא כפי הנראה מדברי הראב"ד], ששער בית

הסתרים פטור מגילוח, כגון בבית השחי במקום שאינו נראה בשעה שיעורו ומוסק.

ג. יש מי שכתב [בפירוש דברי רב נחמן בר יצחק] שגילוח כל הגוף אינו אלא מדרבנן, אבל

מדין תורה אינו חייב אלא במקום כינוס שער ונראה. (עפ"י שפת אמת בד' הרמב"ן).

ב. לדברי רבי ישמעאל מביא מים בשיעור רביעית, שדם ציפור (דרור, בין גדולה בין קטנה) ניכר ומוחש (תוס' בהם), וגם המים צריך שיהיו ניכרים ולא יהיו נדחים מהדם]. וטבל אתם בדם הצפר השחוטת (ובמים החיים). וחכמים חולקים.

א. התוס' כאן כתבו שגם לדבריהם אין די בפחות מרביעית, אך לכתחילה מביא חצי לוג. ובמקום אחר כתבו התוס' (וכ"ה בתוס' שאנץ ותורא"ש כאן ובהגהת הר"ש בנגעים יד,א) שגם לחכמים מביא רביעית [לכתחילה], אלא שאין צריך שתהא ממשות הדם ניכרת במים, שאם נשפך ממנו חוץ לכלי, די בנתינת הנשאר.

ב. נראה שלאחר שקבעו חכמים שיעור רביעית שבו דם צפור ניכר, זהו השיעור מדאורייתא לעכב, ואם פחת פסול. ואולם לא מסתבר שאם יוסיף משהו על רביעית יפסול, שהרי אי אפשר לצמצם, אלא כל שהוסיף בכדי שעדיין הדם ניכר בהם שפיר דמי. (הדושים ובאורים). ג. הרמב"ם סתם וכתב ששיעורם ברביעית מדברי סופרים. ויש לומר שכוונתו שהסופרים שיערו כן אך הוא דין דאורייתא. ואולם אפשר שהלכה כחכמים שכל השיעור מדברי סופרים ומהתורה די בטופח להטפית. (עפ"י חזון איש קמו. וע"ש שנסתפק אם הלכה כרבי ישמעאל ואם נתן יותר מרביעית פסול, או הלכה כחכמים וכשר).

ד. נראה, בין לרבי ישמעאל בין לחכמים, אם קבל הדם בכלי אחר פסול, ואין מועיל עירובו עם המים אחר כך. ומאידך אם שחט שלא כנגד המים ונקט הורידין וקבל הדם במים החיים — כשר. (עפ"י חזון איש קמו).

ה. לא נתבאר אם קבלת כל דם הצפור מעכב או רק לכתחילה. גם לא נתבאר אם לאחר שנתקבל הדם במים נשפך מהתערוכות כולה, האם צריך שתהא רביעית קיימת בשעת טבילה לעכב. (חדושים ובאורים. וע"ע חזו"א קמו).

ג. לדברי חכמים יש ליתן המים תחילה ואם נתן האפר תחילה — פסול (מים חיים אל כלי). ורבי שמעון מכשיר (ונתן עליו מים משמע שהאפר קודם; מים חיים אל כלי משמע שהמים קודמים, הלכך רצה זה נותן רצה זה נותן. ולדברי חכמים, זה שנאמר ונתן עליו מים — ללמד שאחר נתינת העפר צריך להפך המים עליו ולערבם עמו).

א. הרמב"ם פסק כחכמים. (וכן הוא בשו"ת רשב"ש תעד). וכן נקטו התוס' (ביומא מג.), והקשו על רש"י שכתב שהיו נותנים האפר על המים (וע' אור הישר).

ב. נתן תחילה את האפר, צדד השפת-אמת (בתמורה יב): שחזור ונותן אפר על המים וכשר.

דף יז

כב. א. מגילת סוטה — מה היה כתוב בה?

ב. במה כותבים מגילת סוטה? על מה כשר לכתבה?

א. מגילת סוטה כתובות בה האלות האמורות בפרשת הסוטה, ונחלקו תנאים בדבר; — רבי יהודה ממעט בכתב — אינו כותב אלא יתן ה' אותך לאלה ולשבעה בתוך עמך בתת ה' את ירכך נפלת ואת בטנג צבה. ובאו המים המאירים האלה במעיך לצבות בטן ולנפל ירך.

רבי מאיר אומר: אם לא שכב איש אתך ואם לא שטית טמאה תחת אישך — הנקי ממי המרים המאירים האלה. ואת כי שטית תחת אישך וכי נטמאת ויתן איש בך את שכבתו מבלעדי אישך. יתן ה' אותך לאלה ולשבעה... ולנפל ירך.

רבי יוסי אומר: לא היה מפסיק אלא כותב הכל. אם לא שכב איש... מבלעדי אישך. והשביע הכהן את האשה בשבעת האלה ואמר הכהן לאשה יתן ה' אותך לאלה ולשבעה... ולנפל ירך. ואמרה האשה אמן אמן.

רבי יהודה דורש למעט; אלות — אלות ממש. האלות — למעט קללות הבאות מחמת ברכות — ('אם לא שכב...'). אלה — למעט האלות שבמשנה תורה. האלה — למעט צוואות — ('והשביע הכהן...') וקבלות אמן — ('ואמרה האשה...').

רבי מאיר דרש מהאלות — לרבות קללות הבאות מחמת ברכות.

רבי יוסי הוסיף ודרש מאת — לרבות צוואות וקבלות.

הלכה כרבי מאיר, שכך סתם תנא דמתניתין.

ב. אין כשר לכתוב את המגילה אלא בדיו (ומחה — כתב שיכול להימחות, להוציא קומוס (= שרף האילן) וקנקנתום וכל דבר שמשאיר רושם) ועל הקלף (בספר — להוציא לוח, נייר ודיפתרא (=עור שאינו מעובד כל צרכו, שלא עופץ)).

א. צריך עיון אם דיו דוקא או כל כתב שנמחה. (שפת אמת). ובחדושים ובאורים כתב שאין

כשר אלא בדיו דהיינו שחור, ולא בשאר צבעים. וכן הביא משיירי קרבן על הירושלמי.